ANαliZA

časopis za kritično misel

Letnik 1, številka 3-4, december 1997 · ISSN 1408-2969

RECENZIJE

Nina Zorko

Recenzija: Jacques Mehler, Emmanuel Dupoux: What Infants Know

Citiranje: Nina Zorko, »Recenzija: Jacques Mehler, Emmanuel Dupoux: What Infants Know«, *Analiza: časopis za kritično misel* 1, št. 3-4 (1997): 205–207.

To delo je objavljeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva 4.0 Mednarodna (CC BY 4.0), https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sl.

Izdajatelj: Društvo za analitično filozofijo in filozofijo znanosti, Ljubljana.

Elektronska različica je bila leta 2026 rekonstruirana iz izvirnih stavnih datotek in preverjena s tiskano izdajo. Številke strani ustrezajo tiskani izdaji; prelomi strani znotraj prispevka se lahko nekoliko razlikujejo.

Jacques Mehler in Emmanuel Dupoix

recenzirala Nina Zorko

WHAT INFANTS KNOW

Blackwell Publishers, Oxford 1994

Jacques Mehler, urednik revije Cognition, in Emmanuel Dupoix sta avtorja knjige *What infants know* (Kaj vedo otroci), ene tistih redkih strokovnih knjig, ki se ukvarjajo s problematiko kognitivne psihologije, ki pa je zaradi poljudnega jezika dostopna tudi širši javnosti. Čeprav se avtorja ukvarjata predvsem s področjem psihologije, je knjiga zanimiva tudi s filozofskega vidika, saj razgrinja pred nas klasični filozofski problem: ali se otrok rodi kot tabula rasa, nepopisan kos papirja, na katerega piše okolje, ali pa ima že kakšne vrojene pojme.

Tako nas Mehler in Dupoix v prvem poglavju seznanita z vsakdanjo psihologijo, ki temelji na intuiciji in ima moč predvidevanja. Zaradi tega lahko na podlagi dogodka *x* predpostavimo reakcijo *y* in s tem v grobem določimo obnašanje drugih, kar nam bistveno olajša funkcioniranje v svetu. Toda avtorja dokazujeta, da je navkljub svoji moči predvidevanja ta psihologija krožna in kot takšna naj ne bi bila model znanstvene psihologije, ker ostaja na površju in ne posega v globino ter nima dostopa do skritih mehanizmov našega obnašanja. Po kritiki behaviorizma, ki jemlje dražljaj preveč izolirano, Mehler in Dupoix pokažeta, da povezava med dražljajem oz. *stimulusom* in reakcijo ni neposredna. Zaznava ni direktna kopija resničnosti. Možgani pri tem opravljajo razne kalkulacije, upoštevajo abstraktne koncepte prostora, objekta in forme.

Tako se dokopljemo do osrednje teme, ki se pojavlja skozi vsa poglavja knjige; ali se otrok rodi kot tabula rasa ali pa ima določene pojme že vrojene. Avtorja opisujeta številne poskuse znanstvenikov, ki so dokazali, da so mentalne sposobnosti posameznika že določene z genotipom. Notranja oprema individuuma tako igra odločilno vlogo; naloga okolja je predvsem selekcioniranje, spodbujanje oz. zaviranje že danih mehanizmov. Nikakor pa okolje ne more preoblikovati tega, kar je ob rojstvu določeno z genskim zapisom. Tako se izkaže empiristična teorija na čelu z Lockeom in Berkleyem, da se otrok rodi kot tabula rasa, za napačno. Otroku se ni potrebno skozi stik z okoljem naučiti, kako videti in slišati, kako priti do pojma objekta, saj je to del našega genskega nasledstva.

Avtorja zastavita vprašanje, kako torej znanstveno preučevati spoznavne mehanizme, posebej pri dojenčku. Odgovor nam ponujata s prikazom arhaičnih refleksov pri otroku, ki naj bi kazali na neposredno povezavo z razvojem spoznavnih mehanizmov odraslih. S pomočjo neverbalne govorice, jezika obnašanja, lahko dobimo odgovore na to, kaj otrok vidi in sliši. Mehler in Dupoix nam predstavita

eno takšnih metod neverbalne govorice, ki sloni na habituaciji oz. otrokovem privajanju. Otrok je dovzeten za vplive okolja: če mu npr. šepetamo na uho, bo odprl oči, če zakričimo, se bo ustrašil ... Podobno se bo zgodilo, če mu nenehno ponavljamo iste gibe - nanje se bo privadil. Otrok se zato ne bo več odzival, če mu bomo nenehno predvajali rdečo barvo, toda ko se bo intenzivnost barve povečala, se pravi, bo prišlo do spremebe dražljaja v okolju, bo njegovo zanimanje spet naraslo.

V drugem poglavju, ki se ukvarja z raziskavami vida in sluha, avtorja s pomočjo prikaza poizkusa (Held) dokazujeta, da otrok, čeprav ob rojstvu skoraj slep, kaže značilnosti vida odraslih. To pomeni, da otrok slik in predmetov (ki mu jih pokažemo dovolj blizu) ne zazna kaotično, kakor medsebojno nepovezane predstave, ampak je navkljub slabemu vidu, ki je posledica nerazvitih možganskih centrov, sposoben spontano skonstruirati svet v koherentno in stabilno celoto. Tako je še enkrat potrjena otrokova vrojenost načel, ki pa v celoti pridejo na dan šele, ko so možganski centri dovolj zreli.

Pri kategorijah se zastavlja podobno vprašanje. Od kod prihajajo kategorije? Ali so le-te stvar dogovora in jih potemtakem določa okolje, v katerem živimo, ali pa so del našega genskega zapisa? Lingvistični relativizem zagovarja tezo, da so kategorije jezika stvar konvencije. Tako naj bi npr. Eskimi, ki živijo v nenehno beli pokrajini, zaznavali belo barvo drugače kakor domorodci, ki živijo v zelenih amazonskih gozdovih. Besednjak Eskimov naj bi tako vseboval veliko več izrazov in odtenkov za belo kakor pa besednjak domorodca. Konec šestdesetih let pa se lingvistični relativizem izkaže v veliki meri za napačnega. Ugotovijo namreč, da so barvne kategorije številčno omejene. Sama zaznava barv je v osnovi enaka pri vseh ljudeh, spreminja pa se samo slovar, ki jih opisuje.

Kakor otrok lahko ob rojstvu spontano zazna barve, ločene v štiri osnovne kategorije - rumeno, rdečo, zeleno in modro -, tako lahko ob rojstvu tudi zazna abstraktne oblike, kot so trikotnik, kvadrat in krog. Tako se mu ni potrebno učiti, kako te abstraktne oblike na podlagi osnovnih lastnosti skonstruirati v kompleksno celoto. V soglasju z Gestalt-psihologijo, ki nasprotuje empiristom, kaže novorojenček tendenco po zaznavi sveta kot koherentne celote.

V tretjem poglavju, ki nosi naslov “Svet in objekti v njem”, Mehler in Dupoix še enkrat razgrneta pred nas dve osnovni teoriji:

Prvo predstavljajo britanski empiristi, ki trdijo, da se mora otrok šele skozi stik z okoljem naučiti, kako videti in slišati; kako sploh priti do pojma objekta. Nasproti temu pa stojijo nativisti in Gestalt-psihologija, ki trdijo, da je objekt kot celota primaren in ne sekundaren, kakor verjame Locke. Svet ob rojstvu se nam kaže kot organizirana celota in ne mnoštvo posamičnih različnih informacij, ki se jih mora novorojenček naučiti skonstruirati v celoto. Ker so znanstveniki s številnimi poizkusi prišli do spoznanja, da ima otrok že vrojene različne pojme, mora potem imeti vrojen tudi koncept globine in prostora. Tukaj pa se srečamo s paradoksom: otrok zazna binokularno neenakost - to je pomemben dejavnik, ki omogoča zaznavo tretje dimenzije - šele pri petih mesecih (takrat ko se začne razvoj možganskih centrov). Toda predmet, ki ga vidi novorojenček, je navkljub nerazvitosti bi-

nokularnega dejavnika zaznan globinsko. Tudi amodalna reprezentacija, ki pomeni primarnost objekta, je del našega genskega zapisa in ne empirističnega učenja skozi stik z okoljem.

V poglavju o bioloških raziskavah jezika nam Mehler in Dupoix predstavita sposobnost, lastno samo ljudem: obvladovanje jezika. Če jezik ne bi bil del genskega zapisa, bi se ga lahko naučili tudi primati. Seveda pa bi morali živeti v ustreznih pogojih, ki bi jim omogočali ustrezen stik z jezikom. Toda vemo, da primati tega niso zmožni. Ali res samo zato, ker niso deležni ustreznih učnih procesov, ki bi jim omogočali razvoj jezika? Tako so pred drugo svetovno vojno postali zanimivi poskusi s primati, ki so jih želeli naučiti jezika s pomočjo ustreznih metod. Toda dobljeni rezultati niso bili objektivni, kajti opice so bile seznanjene s komunikacijo na splošno, in ne z jezikom v strogem pomenu besede. Njihovo obnašanje je bilo zgolj pokazatelj visoke inteligence teh živali, njihove sposobnosti socializacije, ne pa obvladovanja jezika. Kajti česar opice niso razumele, je to, da jezik tvorijo osnovni termini in abstraktni zakoni stavčne strukture. In to je nedvomno ena tistih stvari, ki loči ljudi od živali. Dokaz za to, da so tudi jezikovne značilnosti v skladu z nativisti in Gestalt-psihologijo del genskega zapisa in ne učenje skozi stik z okoljem, so gluhi in slepi otroci. Ker se jezika ne naučimo preko avditivnih in vizuelnih dražljajev (se pravi skozi stik z okoljem), ga lahko osvojijo tudi gluhi in slepi.

Tako knjiga “Kaj vedo otroci” s pomočjo številnih poizkusov predstavi otrokovo spoznavanje sveta in hkrati ovrže prepričanje, ki prevladuje v zahodni kulturi; namreč, da se otrok rodi brez kakršnihkoli vrojenih konceptov.